Tarja Lappalainen

MYRKKY-MURHAT

CRIME TIME

MYRKKYMURHAT

Tarja Lappalainen

MYRKKY-MURHAT

CRIME TIME

MIX
Paperi | Tukee vastuullista metsänhoitoa
FSC® C021394
FSC
www.fsc.org

Ensimmäinen painos
© Tarja Lappalainen ja Docendo 2025
CrimeTime-kirjat julkaisee Docendo
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kannen kuva: iStock
Kansi: Tilla Larkiala / Taittopalvelu Yliveto Oy
Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-382-781-3
Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@docendo.fi

Sisällys

JOHDANTO _____ 7

ENSIMMÄINEN OSA: Monenlaisia myrkkymurhia _ 11
Myrkky-Tiina – yksi aikansa
kauheimmista myrkkysarjamurhaajista _____ 13
Myrkkymurhaaja Aina Sainio _____ 26
Myrkkymurhaaja Mikko Heikinpoika _____ 49
Veljesmyrkkymurha _____ 67
Alma Saukon tekemä myrkkymurha _____ 76
Novitšok-hermomyrkky – Sergei Skripal kohteena __ 89
Aleksander Litvinenkon murha poloniumilla _____ 98
Myrkkymurhaaja Katariina Lönnqvist _____ 111
Lehtimäen Opiston tunteettomat myrkyttäjät _____ 123
Myrkkymurhaaja Hannele Ranta _____ 130
Tammelan myrkkymurhaaja _____ 137
Myrkkymurhaaja ”Timo” _____ 149

TOINEN OSA: Myrkkymurhaaja,
valesairaanhoitaja Lembit Kapanen _____ 159
Todistusväärennökset syntyvät hetkessä _____ 161
Mitä Kaarinalle on tapahtunut? _____ 183
”Jumalauta, Kaarina Vainio on tapettu!” _____ 209
Järkyttävä kesä 2014 _____ 233
Tuomiolauselmista _____ 281

LÄHTEET _____ 287

JOHDANTO

Lembit Kapanen kaappasi Kaarina Vainion syleilyynsä ja suuteli tätä. Se oli Kaarinasta huumaavaa, käsittämättömän ihanaa. Suudellessaan naista Lembitillä oli mukanaan tappava annos myrkkyä, jonka hän tulisi kohta antamaan naiselle.

Onnistuisiko Lembit aikeissaan? Montako murhayritystä tässä vaiheessa oli jo takanapäin? Entä mihin kaikki lopulta päättyy?

”Tuntui, että olisin ollut keskellä kauheaa painajaista. Tällaisiahan luetaan yleensä dekkareista. Nyt olin itse tapahtumien keskellä”, Kaarinan hoitaja kertoo.

Tässä kirjassa Lembit Kapasen rikosta peilataan muihin kataliin myrkytysmurhiin alkaen sarjamyrkyttäjä Tiina Väisäsestä aina venäläisten Aleksander Litvinenkon murhaan ja Sergei Skripalin murhayritykseen.

Skripalin tapauksessa sivullinen joutui temmatuksi tähän kammottavaan tapahtumaketjuun sattuman oikusta.*”Dawn ilahtui lahjasta ja suihkutti hajuvettä*

oitis ranteisiinsa. Jos joku olisi tuolloin sanonut, että hän oli suihkuttanut itseensä Novitšok-hermomyrkkyä ja että hänet aseteltaisiin kohta arkkuun ja laskettaisiin maan poveen, hän olisi nauranut. Niin uskomattomalta se olisi kuulostanut. Kuin jostakin kauhutarinasta, joka ei koskenut häntä."

Litvinenkon kohtalonkellot olivat puolestaan alkaneet kilkattaa jo, kun hän kirjoitti Juri Felštinskin kanssa kirjan *Venäjä kuilun partaalla – turvallisuuspalvelut demokratian uhkana*. Kirjassa miehet väittivät muun muassa, että vuonna 1999 tapahtuneet yli 300 henkeä vaatineet kerrostalojen räjähdykset olivat tosiasiassa Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:n järjestämiä. Räjähdyksillä Venäjä perusteli oikeuttaan hyökätä uudelleen Tšetšeniaan. Viimeinen niitti oli, kun Brittein saarille siirtynyt Litvinenko pestautui Britannian salaisen tiedustelupalvelu M16:n leipiin. Hän välitti briteille hyvin arkaluontoista tietoa. Ja Litvinenko tiesi paljon. Hänestä tuli Venäjän silmissä petturi.

Neljä pientä puista arkkua odottaa hautausta. Arkussa lepäävät Alma ja Lennard Saukon neljä lasta: vajaan vuoden ikäinen Irja Anelma, kaksivuotias Eini Helena, kolmen ikäinen Martta Elina ja kuusivuotias Maila Marjatta.

Äkkiä pihaan kaartaa poliisiauto ja poliisit estävät vainajien siirron. Kirkkomaan sijasta suuntana on oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus. Tästä alkaa

aivan poikkeuksellinen murhatutkinta, joka herätti huomiota muitakin Pohjoismaita myöten.

Erilaisilla myrkyillä tehdyt murhat muodostavat kirjan ensimmäisen osan. Samalla ne johdattelevat kohti kirjan toista osaa, valesairaanhoitaja Lembit Kapasen tekemää, Suomen historiassakin käsittämätön hirvittävää ja katalaa tekoa, myrkkymurhaa. Teossaan hän osoitti häikäilemättömyyttä, sinnikkyyttä ja periksiantamattomuutta.

Myrkkymurhat on uskomaton tositarina siitä, kuinka kuka hyvänsä voi joutua murhan tai ylipäätään rikoksen kohteeksi.

Kirjaa varten on haastateltu lukuisia ihmisiä. Useimpien nimet on muutettu heidän henkilöllisyytensä suojaamiseksi. Lähteinä on käytetty myös oikeudenkäyntiasiakirjoja, esitutkintapöytäkirjoja, kuulusteluissa esiin nousseita tietoja, erilaisia todistajalausuntoja, käräjä- ja hovioikeuden päätöksiä, eri tutkimuksia, arkistoja, lehtiartikkeleita ja kirjoja.

Kirjan kirjoittamista on tukenut Suomen tietokirjailijat ry.

ENSIMMÄINEN OSA:

MONENLAISIA MYRKKYMURHIA

MYRKKY-TIINA – yksi aikansa kauheimmista myrkkysarjamurhaajista

Stina Väisänen, myöhemmin Matero, syntyi Puolangan Aittokylässä Kainuun maakunnan pohjoisosassa 26. kesäkuuta 1873. Wilhelm ja Brita (o.s. Hyyryläinen) Väisäselle oli ennen Tiinaksi kutsuttua Stiinaa syntynyt Lars-poika. Viiden ikäisenä Tiina sai pikkusiskon Anna Reetan.

Tiinan vanhemmat olivat eläneet läpi seutua kovasti koetelleiden nälkävuosien, joiden seurauksena kuolema oli niittänyt satoaan, mutta he olivat selviytyneet. Elämä oli kuitenkin tiukassa. Vaikka kuinka raatoi, elettiin nälkärajalla. Lopulta perheen isä Wilhelm kyllästyi kituuttamiseen ja ehdotti puolisolleen Britalle, että lähtisi etsimään leveämpää leipää ensin Norjasta ja sitten rapakon takaa Amerikasta. Brita suostui tähän.

Mies lähti ja jäi sille tielleen. Vuodet vierivät, mutta Wilhelmistä ei kuulunut mitään. Brita menetti toivonsa miehensä kotiinpaluusta. Vuonna 1886 hän synnytti tyttölapsen miesystävälleen. Myöhemmin huhuttiin, että Wilhelm olisi kuollut Amerikassa vasta vuonna 1908, mutta tätä ei pystytty varmistamaan. Hänen kohtalonsa jäi mysteeriksi.

Elämä jatkui Väisästen talossa ilman isää ja lapset kasvoivat. Tiina-tyttären täytettyä kahdeksantoista hän meni naimisiin hyrynsalmelaisen Aapeli Materon kanssa. Avioliiton myötä hän muutti Hyrynsalmen Kytömäkeen Kyrön taloon.

Aapelin isä Moses Matero oli kuollut jo vuonna 1880 eikä Aapelin sisaruksistakaan ollut elossa kuin Elsa, jonka mies Kalle Kemppainen oli isäntänä talossa. Kalle sairastui kuitenkin keuhkokuumeeseen ja kuoli vuonna 1892.

Aapeli ja Tiina jäivät asumaan Kyrön taloon yhdessä Kemppaisten kanssa, joille talo oli siirtynyt Kallen kuoleman jälkeen. Täällä Aapelille ja Tiinalle syntyi kolme lasta.

Tiina myrkyttää miehensä leskiäidin

Aapelin leskiäiti, liki sokea Brita, asui samoin Kyrön talossa. Hän ei pitänyt miniästään Tiinasta. Toimeen piti kuitenkin tulla, vaikka yhteiselo ei ollut aina auvoista. Helmikuisena pakkaspäivänä 1893 Brita

suuttui lopulta miniäänsä niin, että vihapäissään sylkäisi tämän vesipataan. Tiina raivostui teosta. Hänen suustaan alkoi virrata kirosanoja ja hän alkoi uhkailla Britaa: ”Toista kertaa et sylje minun pataani, se on varma!”

Jonkin ajan päästä Tiina pyyteli jo anteeksi. ”Juodaanko sovintokahvit”, hän ehdotti anopilleen. Brita ilahtui, hän kun ei kuitenkaan halunnut olla riidoissa miniänsä kanssa. Tiina keitti kahvit ja kantoi kupit tuvan pöydälle.

Kahvin juotuaan 66-vuotias talon vanha emäntä ihmetteli, kuinka hänelle tuli niin kauhea olo, vatsaankin sattui kovasti. Hän kaatui lattialle kovien tuskien ja lihaskouristusten vallassa ja kuoli siihen. Tiina katseli emännän kuolinkamppailua tunteettomana, kylmä katse silmissään.

Kuolemaan ei kiinnitetty sen suurempaa huomiota. Ajateltiin, että Brita-emäntä oli saanut sairauskohtauksen ja menehtynyt siihen.

Jos kuolemaa olisi päästy tuolloin tutkimaan tarkemmin ja talon vanhalle emännälle olisi tehty ruumiinavaus, kuolinsyyksi olisi todettu ketunmyrkky strykniini, jota Tiina oli ripotellut salaa Britan kahviin.

Tiina oli löytänyt myrkyn tullessaan taloon. Se oli jäänyt talon edesmenneeltä isännältä Mosekselta. Myrkyllä hän oli aikoinaan pyydystänyt kettuja. Myrkky oli saanut lojua useita vuosia koskemattomana Moseksen kuoleman jälkeen kaapin nurkassa.

Nyt se oli Tiinan käsissä eikä Tiinalla ollut aikomustakaan luopua siitä. Hän piilotti myrkyn visusti omiin kätköihinsä.

Tiina tiesi, että myrkky oli tappavaa, mutta hän ei tiennyt, että jo yksi gramma ainetta riitti tappamaan jopa kymmenen ihmistä. Myrkky vaikutti keskushermostoon ja aiheutti voimakkaita lihaskouristuksia. Hengityselimistö lamaantui ja uhri kuoli hengityshalvaukseen, kuten Britan kävi.

Aapeli ja Tiina muuttivat kolmen lapsensa kanssa pois Kyrön talosta Kytömäen Lamminvaaran mäkitupaan. Siellä heille syntyi vielä viisi lasta. Nyt perheessä oli kolme tyttöä ja viisi poikaa.

Elämä oli koko ajan nuoralla taiteilemista. Rahaa oli niukalti suuren perheen elättämiseen. Aapeli sortuikin lain väärälle puolelle, erilaisiin rötöstelyihin ja viinan salapolttoon. Paloviinan salapoltto oli ollut kielletty jo vuodesta 1866. Tässä Aapeli ei todellakaan ollut yksin, käräjäoikeuden tuomiokirjat täyttyivät salapolttajien nimistä. Kieltolaki, joka astui voimaan ensimmäinen kesäkuuta 1919, villitsi salapolttoa entisestään. Lopulta Aapeli jäi kiinni varkaudesta ja joutui vankilaan.

Hieman ennen vapautumistaan Aapelin korviin oli kiirinyt huhuja, että Tiina aikoo ottaa hänet hengiltä. Elettiin vuotta 1920. Aapeli ei uskaltanut palata kotiinsa vaan suuntasi matkansa Oravivaaran kylälle. Hän pääsi Keskitaloon työmieheksi ja sai näin katon päänsä päälle.

Purutupakkaan myrkkyä

Kun Tiina sai tietää, että Aapeli on Keskitalossa, hän lähetti miehelle purutupakkaa. Aapeli ilahtui lahjasta, eikä osannut varoa lainkaan tehtaan rasiassa ollutta purutupakkaa. Tuohon aikaan sitä valmistettiin useassa tupakkatehtaassa, kuten Pietarsaaressa Strengbergillä.

Aapeli pyöritteli rasiaa kädessään. Avasi sen, nuuhkaisi, otti rasiasta tupakkaa ja työnsi suuhunsa, pyöräytteli ja puraisi pari kertaa ja antoi maun levitä suussaan. Pian Aapelin ilme vaihtui karmeaan tuskaan. Aapeli kaatui lattialle, kouristeli, eikä mennyt kauaa, kun hän oli jo hengetön. Hieman ennen kuolemaansa, helvetinmoisten tuskien keskellä, hänen tietoisuutensa kenties iski, että Tiina oli tämän takana.

Miehensä kuoleman jälkeen Tiina joutui muuttamaan Lamminvaaran mäkituvasta pois. Hän oli silmäillyt Aapelin ollessa vielä vankilassa Hyrynsalmen Raatekankaan torpan isäntää Kallea ja solminut kihlat tämän kanssa. Niinpä hänellä oli jo uusi koti valmiina, kun hän sai raivattua miehensä uuden rakkauden tieltä ja toimitettua tämän manan majoille yhtä karmealla tavalla kuin Britan, Aapelin äidin.

Raatekankaan talossa asui Kallen lisäksi talon vanhaisäntä, Aukusti Kemppainen puolisonsa Johannan kanssa. Johanna oli kuullut vuosien saatossa Tiinasta jos jonkinlaisia kauhistuttavia tarinoita. ”Jos joutui Tiinan vihojen kohteeksi, ei ollut enää pitkäikäinen”, hänen korviinsa oli kiirinyt useampaan otteeseen.

Kesällä, Tiinan ilmoitettua muuttavansa Raatekankaan torppaan, Johanna pakkasi tavaransa ja pakeni Utajärvelle. Hän pyysi miestään mukaan, mutta Aukusti ei halunnut jättää taloaan.

Aukusti kertoi kylillä käydessään pelkäävänsä Tiinaa, sillä Aukusti oli ilmiantanut tämän laittomasta viinanvalmistuksesta vuosien varrella useampaan otteeseen. Koska Aukustin torpassakin harrastettiin viinanvalmistusta, Aukusti oli halunnut raivata kilpailijan pois tieltään. Nyt salapolttoa jatkettiin kuitenkin kolmisin Kallen, vanhan isännän ja Tiinan voimin.

Tuolloin Hyrynsalmella ja Ristijärvellä oli nimismiehenä Willeksi kutsuttu Henrik Wilhelm Claudelin. Tämä kiinnostui Raatekankaan touhuista ja päätti mennä käymään torpassa. Tiina oli paikalla, pisti kupit pöydälle ja tarjosi kahvia. Nimismies oli kuitenkin varovainen ja kieltäytyi kohteliaasti. Tiina vimmastui. Hän raivosi ja huusi: ”Saatana, perkele sinä et ole enää kauaa elossa.” Sen verran Claudelin pelästyi, että päätti lähteä talosta ja jätti tällä kertaa asian sikseen.

Salapoltto jatkui eikä kestänyt kauaa, kun Kalle joutui telkien taakse. Se pisti Aukustin mietteliääksi. Hän joutui jäämään Tiinan kanssa kahden. Miten hänen nyt oikein kävisi? Ottaisikohan Tiina hänetkin hengiltä? Aukustia harmitti vietävästi, kun Kalle oli ylipäätään tuonut Tiinan heidän taloonsa riesaksi.

Aikaisemmin Aukusti oli saanut elää rauhassa omassa talossaan puolisonsa kanssa. Nyt rauha oli

mennyt ja pelko asettunut hänen sydämeensä. Pitäisikö tästä kuitenkin lähteä Utajärvelle Johannan luokse, Aukusti mietti yön hiljaisina tunteina, kun ei saanut nukutuksi. Hän ei kuitenkaan saanut lähtöä aikaiseksi.

Tämä vetkuttelu maksoi Aukustin hengen. Hänen kolkot ajatuksensa kävivät toteen. Vanhan isännän hautajaisia vietettiin vuonna 1921. Aukusti oli tuolloin 76-vuotias.

Johanna oli varma, että Tiina oli murhannut hänen miehensä. Ajatus ei jättänyt häntä rauhaan. Lopulta, vuosien kuluttua, Johanna keräsi rohkeutensa ja päätti haastaa Tiinan oikeuteen. Menköön vaikka oma henki, se nainen tulee saada vastuuseen, Johanna pohti ja meni nimismies Claudelinin luokse kertomaan epäilyistään.

Claudelin otti Johannan syytökset vakavasti. Hän oli kuullut Tiinasta jo paljon puheita, kuinka tämän jäljiltä ilmestyi ruumiita. Todisteita ei vain ollut. Saisiko niitä nyt?

Claudelin vaati ruumiinavausta Aukustille ja niin Aukusti kaivettiin ylös haudasta ja näytteet lähetettiin Helsinkiin tutkimuksiin. Tulokset olivat karut, Aukustin ruumiista löydettiin suuri määrä strykniiniä. Tiina oli käyttänyt yhtä strategiaansa, hän oli alkanut antaa Aukustille pikkuhiljaa myrkkyä heikentäen tätä, kunnes oli lopullisen kuoliniskun aika.

Tiina oli saanut kuulla ruumiinavauksen tuloksista kiertokautta ja uhannut, että jos hänet tullaan

pidättämään, hän ampuu poliisit ja lopulta itsensä. Nyt täytyi olla ovela, nimismies päätti. Hän kertoi Tiinalle, ettei vanha isäntä mihinkään myrkkyyn kuollut. Tiinan korviin oli kantautunut väärää tietoa. Kuolema oli ollut luonnollinen. Tiina uskoi ja rauhoittui.

Hän ei osannut epäillä mitään, kun myöhemmin poliisi sulki Raatekankaan tien ja saapui verolippujen kanssa taloon muka verorästejä keräämään. Asunnolle päästyään poliisi kopautti saman tien voimakkaasti Tiinaa ja raudoitti tämän. Nyt Tiina saatiin kuljetettua asunnosta tutkintavankeuteen. Oikeudessa Tiina säilytti hyvin hermonsa eikä sotkeutunut sanoissaan. Hän oli hyvin uskottava. Ulkopuolinen olisi saanut helposti käsityksen viattomasta naispolosta, jota syytettiin väärin perustein järkyttävistä rikoksista.

Tiinan vakuuttelut eivät kuitenkaan auttaneet. Ruumiinavaus puhui karua kieltään. Oikeuteen saapui vielä yllätystodistaja, Tiinan tytär Hilma. Hän kertoi nähneensä, kuinka hänen äitinsä oli sekoittanut Aukustin kahviin jotakin tämän kuolinpäivänä ja kuinka kahvin juotuaan Aukustin suusta oli alkanut tulla vaahtoa, minkä jälkeen vanha isäntä oli kuollut kovin tuskallisesti kouristellen. Muuta ei enää tarvittu, Tiina tuomittiin elinkautiseen kuritushuonevankeuteen talvikäräjillä 1923.

Miksi Hilma kääntyi äitiään vastaan? Yhtenä syynä saattoi olla se, että Hilma uskoi äitinsä myrkyttäneen Hilman isän Aapelin. Huhuttiin myös, että Tiina

Myrkkymurhat on uskomaton tositarina siitä, kuinka kuka hyvänsä voi joutua murhan tai ylipäätään rikoksen kohteeksi.

Virolainen valesairaanhoitaja Lembit Kapanen murhasi hoitamansa vanhuksen raa'asti tämän kotona Salossa 2014. Teko onnistui neljännellä yrityksellä. Rikos järkytti monia: voiko tällaista tapahtua nykypäivänä?

Tapauksen päätutkijana toiminut rikosylikonstaapeli Antti Olkinuora kertoo, kuinka rikosvyyhtiä kerittiin auki. Sen uumenista paljastui laaja rikossarja, joka huipentui murhaan. Vain onnekas sattuma paljasti koko tapahtumaketjun, joka on Suomen rikoshistoriassa täysin poikkeuksellinen.

Kirjailija Tarja Lappalainen nostaa tämän rikoksen rinnalle myös muita katalia myrkytysmurhia alkaen yhdeksän ihmistä tappaneesta sarjamyrkyttäjä Tiina Väisästä aina venäläisten Litvinenkon murhaan ja Skripalin murhayritykseen.

FM **Tarja Lappalainen** on toimittaja ja tietokirjailija. Hän on kirjoittanut aikaisemmin Docendolle useita menestysteoksia, kuten *Ottakaa ryssiltä aseet – Kenraali Uno Fagernäsin sodat* (2022) ja *Raatteen tien jäisestä helvetistä Talin-Ihantalan tulimyrskyyn* (2020).

KL 35.7
Kannen kuvat: Istock
Kansi: Tilla Larkiala/
Taittopalvelu Yliveto Oy

FSC
www.fsc.org
MIX
Paperi | Tukee vastuullista metsänhoitoa
FSC® C021394

ISBN 978-952-382-781-3
9 789523 827813